

Ljubo doma

Domačija Vrločnik v Matkovem kotu

Lepota stare arhitekture

Vlasta Kunej
Fotografije:
Miran Kambič

Zgodba o obnovi domačije Vrločnik je dolga in je trajala kar sedem let, predvsem zaradi zahtevnosti same lokacije in vremenskih razmer, ki se v teh krajih močno spreminjajo in v hladnejših delih leta ni bilo mogoče graditi. Gručasta domačija leži v Matkovem kotu na višini 850 metrov v prelepem okolju, kjer se najlepši pogledi odpirajo na Mrzlo goro. Nekdaj je bila preužitarski del kmetije na nasprotni strani brega. Sestavljajo jo trije objekti: hiša, kašča in marof, na spodnjem delu, niže ob rečici Jezera pa stoji kovačija.

Prejšnji lastniki so bili trgovci z lesom iz okoliških posesti, imeli pa so tudi svojo kovačijo spodaj ob potoku. Domačija je bila prazna skoraj trideset ali štirideset let, ko jo je kupil sedanjí lastnik. Novi lastnik zapuščene kmetije je iskal skupaj z arhitekti rešitev, s kakšno vsebino bi jo napolnil. Iskanje rešitve in dozorevanje koncepta pa tudi prenova, vse to je zahtevalo potrpežljivost in je dozorevalo v času.

Zapuščena domačija je bila v zelo slabem stanju, čas in poraba terena sta naredila svoje, vendar so zapuščene stavbe ohranile lepoto izvorne arhitekture savinjske regije. Ekipa arhitektov biroja Medprostor, rok Žnidaršič, Jerneja Fischer Knap in Žiga Ravnikar, se je tega zavedala in se lotila prenove z občutkom: prenovo so načrtovali tako, da bo njihov poseg v prostor prav zaradi čudovite narave in bogate stavbne dediščine tako, da bodo z njim prispevali k ohranjanju kulturne krajine in značilne arhitekture, obenem pa bodo v objekte vnesli novo, sodobno vsebino in jih prilagodili sodobnemu bivanju.

NOVO ŽIVLJENJE POD NEKDANJIM VIDEZOM

Prenova se je začela poletu 2013. Najprej, pred vsemi deli, pa je bilo treba narediti novo pot: zdaj se strmo vije iz doline do domačije nova, naravno utrjena dostopna pot, drugače od nekdanje poti, ki je vodila globlje iz Matkovega kota, in vodi od hiše mimo kašče do gospodarskega poslopja, marofa. Potem je steklo delo, kajti zamisel je dozorela: prenovljeni objekti naj bi znova zaživel z novimi dejavnostmi, ohranjeni pa bi bil ritem rabe različnih stavb kot prostorov, ki sestavljajo bivanjsko celoto. Vsaka od stavb je zdaj v sebi sklenjena bivanjska enota z novim servisnim objektom, ki je skrit, vtokan v ta, obenem pa so vse skupaj povezane v prostoru, nedokajani naravi, kjer se pogledi odpirajo na Mrzlo goro in okoliške vrhove.

Združevanje starega in novega v kuhinji

Arhitekti so se prenove lotili z jasnim konceptom: zunanja podoba stavb z značilno staro arhitekturo je ostala v celoti ohranjena in sanirana, vsebina pa se je nekaterim spremenila: hiša je še vedno namenjena bivanju, kuhanju in druženju, v povsem ohranjenem zunanjem ovju vrhletne kašče pa je zdaj prostor za uživanje: v njej je zaživila savna z naravno izvirsko vodo, ki je že od nekdanj bila na domačiji. Tudi stari, skrbno

Hiša in gospodarski poslopji s povsem ohranjeno nekdanjo podobo

prenovljeni ovoj nekdanjega marofa skriva novo vsebino: v zgornjem lesenem delu, kjer je bil včasih senik, je nastal medprostor za počitek in poleg spalnice, spodaj v nekdanjem delu pa je urejen prostor za delo in srečevanja.

PRENOVLJENO Z OBUČTLJIVO ROKO

Koncept prenove, za katerega so se odločili arhitekti, je bil zelo zahteven: odločili so se, da v prenovo ne bodo posegali z nikakršnimi novimi elementi, ampak bodo dosledno ohranili staro in obnovili, kjer tega ni mogoče ohraniti. Potrebno je bilo veliko potrpežljivega, natančnega dela, občutljivosti za ohranjanje dragocene stavbne dediščine in tehniškega znanja. K delu so pritegnili mojstre iz okolice, z njimi je zaživel staro obrtni-

Na zunanjo preprosto sodobno, v notranjosti pa še izvorna okna

ško znanje, za prenovo objektov pa so uporabili gradivo iz okolice, les in kamen. Prenova nikakor ni bila preprosta, saj je potekala postopoma, kot odkrivanje, razbiranje starih prostorov, luščenje ometov in razbiranje konstrukcijskih posebnosti, kot razbiranje tega, kako so se spreminjali v času in kako se je spreminjala njihova namembnost. Tako so lahko razbrali, kaj je bilo staro, prvotno, in kaj je bilo dodano pozneje. Tako so razbrali prvotno izvorno arhitekturo in jo dosledno ohranili: nujni novi elementi infrastrukture pa so bili vsaki stavbi dodani posebej z notranje strani, med brivino in objektom.

RAZISKOVANJE IN ODKRIVANJE

V tem procesu se je razkrilo marsikaj, med drugim tudi, da je domačija zelo stara, njen najstarejši del je star celo tristo ali celo štiri sto let. Od vseh objektov je bila hiša v najslabšem stanju: zaradi erozije in posedanja terena se je začela rušiti. »Ogromno je bilo vložnega v sanacijo vseh objektov,« pravi arhitekt Žiga Ravnikar, »vsi obstoječi temelji so bili podbetonirani, obetonirani, narejena je bila temeljna plošča, injektiranje obstoječih zidov s cementno injekcijsko maso zaradi utrjevanja. Ta del prenove je bil nujen še posebno pri hiši, da je sploh lahko postaja primerna za bivanje.« Pri kašči so se odločili za nekoliko pogumnejši prijem: celotno kaščo so razstavili in dele odpeljali v tesarsko delavnico, da so jih tam obnovili in dopolnili z manjkajočimi, nato pa so jo znova sestavili na mestu samem.

Marof je bil še najbolj ohranjen od vseh objektov in je zahteval tudi najmanj prenove. Sestavljen je bil iz zaprtega zgorjnjega lesenega dela in spodnjega z opečnatimi oboki, v njem je bil nekdanj hlev.

DIALOG MED NEKDANJIM IN SODOBNIM

Hiša je tudi v svojem novem življenju ostala v ostrcu enaka: prenovljena je z mislijo na nekdanjo trdno kmečko hišo z osrednjim prostorom, v njem so na novo zgrajena kmečka peč mehkih linij, štedilnik, masivna miza in velika skrinja, ki je ostala iz zapuščine prejšnjih gospodarjev. Prostor navzgor prehaja v nizek odprt del za počitek, v celoti preoblečen s filcem, ki mu daje toplino in je značilen za to območje. Pogled skozi trikotno okno v čopu se odpira na Kamniško-Savinjske Alpe. Hiša s kamnitimi zidovi in značilnimi lesenimi skodlami ima eno samo novost: na fasadi so vgrajena nova okna jasnih izčiščenih linij, ki delujejo v prostoru nevtralnno, v notranjosti pa so še izvorna in se ne čuti zunanje sodobne zasteklitve. Zunanja površina hiše je v celoti takšna, da deluje v okolju dovolj nevtralnno. »Pri zahtevnih projektih te vrste,« pravi Žiga Ravnikar, »je vedno najpomembnejše, kakšen je dialog med obstoječim in novim: da je berljiv, hkrati pa deluje harmonično in povezano, kot celota. Nikakor ne tako, da posnemamo nekaj starega.«

Nekdanji senik je razdeljen na zastekljeni in neizolirani del.

Nekdanja vrhletna kašča stoji na novem betonskem podstavku enakih mer, kot je bil nekdanji kamnit, ki ga je bilo treba zaradi varnosti porušiti, v njem pa sta danes savna in prostor z ležiščem. Pod kaščo je zajejte izvirske vode, ki danes napaja savno in notranji bazen savne.

Marof s svojo na videz nedokajeno podobo skriva novo vsebino: nekdanj senik je danes razdeljen na dva dela – zastekljeni prostor za počitek, neizolirani del pa omogoča spanje na senu v toplih dneh. Tu doseže človeka šum rečice Jezera in se odpira pogled skozi lino po dolini. V pritičju, kjer je bil nekdanj hlev, je danes delovni prostor s prelepiimi arkačami, od koder se odpirajo pogledi po pokrajini vsenaokrog.

Bazen savne se napaja z izvirsko vodo.

Tako z občutkom prenovljena domačija je skladna s pokrajino in obenem brezčasna: ne glede na to, kakšno življenje, dejavnost ji bomo vdahnili in dodali sodobno udobje, z njezarj bomo enako osupljivo lepa. Porodila se je iz potrebe kmečkega človeka v tej pokrajini, iz njegovega dela in navad, zgrajena je iz gradiva v okolici in navezavajoče, narejena s tistim nezmotljivim občutkom preprostega človeka, ki je znal v tej arhitekturi združevati lepoto, skladnost in funkcionalnost. Prav zato je nevsiljivo zlita z naravo. Tudi to so med drugim arhitekti prenove domačije Vrločnik razumeli in želeli ohraniti.